

Oversigt over og registre til de parlamentariske kommissioners beretninger og bilag I-XIV. (Schultz, 1958). 916 spalter.

Den meterlange række af beretninger og bilagsbind om 9. april 1940 og besættelsestiden har været en næsten uoverskuelig materialesamling. Aktstykkernes centrale betydning for studiet af denne periodes Danmarkshistorie er uomtvistelig – at en historiker kunne have ønsket systematiseringen anderledes er en anden sag –, og det må derfor påskønnes, at samlingen nu er blevet afsluttet med et fyldigt registerbind. Det er udarbejdet af en kreds af historikere under redaktion af professor, dr. Sven Henningsen og er blevet et vellykket arbejde trods de mange vanskeligheder, der må have været forbundet med stikordenes udarbejdelse. Registeret er delt i tre afdelinger: et, der dækker optakten til 9. april og begivenhederne den dag, et personnavneregister til samtlige bind og endelig et meget grundigt sagregister til besættelsestiden.

Vagn Dybdahl.

Svend Thomsen, Drude Lange og Irmelin Nordentoft: Københavns bibliografi. Litteratur om København til 1950. Bd. 2. (Københavns Kommunebiblioteker, 1958). 436 s.

Af den tidligere omtalte Københavnsbibliografi (dette bind side 226 f.) er nu udsendt bind 2 – tredje og sidste bind ventes at udkomme i 1959. Det nye bind bestyrker kun yderligere helhedsindtrykket fra 1. bind, at det afsluttende værk vil blive et af historikerne stadig rådspurgt og påskønnet hjælpemiddel. Det er meget påkrævet, at det bliver ganske klart, at denne bibliografi ikke snævert omfatter emner af speciel interesse for Københavns topografi. Fra det foreliggende bind kan eksempelvis nævnes 7-8 si-

der, der udelukkende opregner pjece-litteratur m.v. om Københavns befæstning efter 1864. Hovedemnet er denne gang det meget omfattende stof, der samles under fællestitlen: samfundsforhold. Her kan man finde så vidt forskellige emner som f.eks.: Rigsdagen, kommunestyret, politivæsen, militærvæsen, økonomiske forhold (herunder bl. a. banker og Børsen, medens handel og industri kommer for sig selv i 3. bd.!), boligforhold, forsorg. De andre hovedemner er undervisning, foreningsliv, den, også i systematisk henseende, tvivlsomme rubrik »moralske forhold« og endelig kirkelige forhold.

Vagn Dybdahl.

Tage Kaarsted: Hvad skal det nytte? De radikale og forsvaret 1894-1914. (Søren Lunds forlag, 1958). 100 s.

Der er næppe nogen af vore hjemlige partier, der historisk er blevet så indgående behandlet som det radikale venstre. I 1930 udkom et skrift i anledning af 25 års jubilæet skrevet af partiets ledere; få år efter Gunner Fog-Petersens store tobindsværk og i 1955 Roar Skovmand og Erik Rasmussens udmærkede bog om partiets historie. Tage Kaarsted slutter sig nu til denne række med sin studie over de første vanskelige år for partiet. Med den kolossale betydning, som de radikale tillagde forsvarssagen, bliver Kaarsteds bog en behandling af et overmåde centralt område i partihistorien, ikke mindst fordi undersøgelsen viser klarere, end det før er vist, at vanskelighederne ikke alene beroede på de andre partiers angreb og chikanerier, men for en overmåde stor del skyldtes indre splid særlig på forsvarsspørgsmålet.

Tage Kaarsteds bog omfatter perioden fra 1894-1914, men med den absolutte hovedvægt på årene 1905-10,

de år, hvor landet for anden gang hærge- des af en stor politisk kamp om for- svarsspørgsmålet. De radikales antimilitaristiske stilling herunder er velbe- kendt; mindre kendt er derimod de haarde indre kampe, der foregik in- den for partiet sideløbende med det storpolitiske spil. På den ene side stod den københavnske, stærkt intellektuelt prægede, gruppe omkring P. Munch og på den anden de gamle venstrereform- politikere, der i januar 1905 dannede partiet Folketingets Venstre. Det var folk som C. Th. Zahle og Slengerik, alle stærkt forankret i venstres gamle ideer og derfor af et mere moderat tilsnit.

Ved at dykke ned i arkivstoffet, sær- lig i Ove Rodes efterladte papirer, har Kaarsted givet et udmærket billede af de ofte meget skarpe indre brydnin- ger på forsvarets område indtil den munchske opfattelse sejrede omkring 1910. Af særlig stor interesse er bre- vene mellem Ove Rode og P. Munch. De belyser i lige høj grad de to per- sonligheder og de spændte interne for- hold i partiet. Man kunne blot have ønsket, at disse breve i langt større udstrækning var blevet direkte citeret i stedet for at refereres. Den indirekte gengivelse tager duften af det gode kildemateriale.

Den væsentligste kritik, der kan ret- tes mod Kaarsteds bog er imidlertid den, at emnet er taget for snævert op eller rettere ikke rigtigt uddybet til bunds. Hermed menes ikke, at der burde være flere detaljer, men der- imod, at man mangler en nærmere ud- redning af den dybere baggrund for de fremstillede opfattelser og hand- linger. Et menneske eller en gruppes holdning til spørgsmålet om fædrelandets forsvar er en overordentlig kom- pliceret affære, der stikker langt dy- bere end blot til det rent praktiske problem om op- eller nedrustning. I langt højere grad end ved noget andet politisk spørgsmål kommer menneske- lige momenter ind. Følelser, milieu,

forudsætninger og påvirkning spiller en afgørende rolle, fordi spørgsmålet er af en så subjektiv karakter. En mands forsvarsopfattelse er derfor ikke udtrykt alene ved at redegøre for hans stilling til f. eks. Tyskland, neu- tralitet og til Københavns befæstning – her bevæger man sig på overfladen uden at stikke hul på isen og se efter, hvad det egentlig er, der bærer den. Ligesom forsvarskampen på Estrups tid var dens fortsættelse under I. C. Christensen, Neergaard og Zahle næ- sten kun et symbol for dybtgående brydninger i samfundet. Var forsvars- kampen derfor blevet ridset op på en storpolitisk horisont, havde man fået et indblik i de sociale og ideologiske brydninger, der bar kampen oppe, og sikkert også fået den egentlige forkla- ring på mange af periodens udtalelser og begivenheder.

Kristian Hvidt

Hans Vald. Gregersen og Peter Kr. Iversen (red.): Bjolderup sogns hi- storie (Eget forlag, 1951-56). 465 s.

Hovedmanden bag denne, Nordsles- vigs nyeste sognehistorie er en af landsdelens flittigste og mest alsidige yngre historikere, adjunkt Hans Vald. Gregersen, der er født i Bjolderup sogn. Han har i væsentlig grad æren af, at bogen overhovedet er blevet til virkelighed, han har sammen med for- manden for Historisk Samfund for Sønderjylland, arkivar Peter Kr. Iver- sen, forestået redaktionen af det digre værk, og han har endelig bidraget til det med en række centrale afsnit. Med- arbejderne har iøvrigt været kirkehi- storikeren, provst dr. theol. Jens Holdt, der ligeledes er hjemmehørende i Bjol- derup sogn, sognets præst, Hans Mad- sen, samt to af dets lærere, Hans J. Bertelsen og Jakob Holdt.

Man kunde frygte, at bogen med så mange medarbejdere havde fået et løst og usammenhængende præg, så